

TALOUDELLINEN VÄKIVALTA PARISUHTEESSA – KIRJALLISUUSKATSAUS

Anniina Kaaitila: *VTM, Tohtorikoulutettava, Sosiaalityön ja sosiaalipalveluiden valtakunnallinen tohtoriohjelma, Turun yliopisto*

Leo Nyqvist: *VTT, Sosiaalityön professori, Turun yliopisto*

anniina.kaaitila@utu.fi, leo.nyqvist@utu.fi

Janus vol. 22 (3) 2014, 262–278

Janus

Tiivistelmä

Tämä artikkeli käsittelee yhtä parisuhdeväkivallan vähemmän tutkittua muotoa, taloudellista väkivaltaa. Tutkimus on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, ja sen aineisto koostuu 28 tutkimuksesta. Teemaa lähestytään kolmen tutkimuskysymyksen kautta: millaisia muotoja parisuhteissa esiintyvä taloudellinen väkivalta saa, millaisia seurauksia taloudellisella väkivallalla on sen kokijoille sekä miten taloudellinen väkivalta liittyy muuhun parisuhdeväkivaltaan? Tehdyissä tutkimuksissa taloudellista väkivaltaa on tarkasteltu lähinnä sukupuolistuneena ilmiönä, jossa nainen on väkivallan kokija ja mies tekijä. Tulosten perusteella taloudellinen väkivalta voidaan jakaa neljään kategoriaan: työssäkäynnin rajoittaminen ja häiriköinti, rahaan liittyvä kontrollointi, taloudellinen hyväksikäyttö sekä eron jälkeinen taloudellinen väkivalta. Taloudellisella väkivallalla on hyvin kielteisiä seurauksia naiselle ja hänen lapsilleen. Se heikentää naisten ja lasten taloudellista tilannetta, vaikuttaa kielteisesti naisen terveydentilaan ja henkilökohtaiseen pääomaan sekä vaikeuttaa väkivaltaisesta suhteesta lähtemistä. Taloudellinen väkivalta on yhteydessä muihin parisuhdeväkivallan muotoihin sisältäen sekä fyysisiä että henkisiä väkivaltaa ja kuten muillakin parisuhdeväkivallan lajeilla, sillä on myös taipumus jatkua ja raastua.

JOHDANTO

Naisiin kohdistuva parisuhdeväkivalta on tunnistettu merkittäväksi sosiaaliseksi ongelmaksi. Huomattava määrä erilaisia projekteja, ohjelmia ja työkäytäntöjä on kehitetty maailmanlaajuisesti ongelman vähentämiseksi. (Dobash ym. 2000.) Myös parisuhdeväkivaltaa koskevien tutkimusten määrä on kasvanut 1990-luvulta lähtien. Tutkimukset ovat kuitenkin painottuneet fyysiseen väkivaltaan muiden väkivallan osa-alueiden jäädessä taka-alalle. Yksi heikoimmista tunnistetuista ja vähemmän tutkituista väkivallan osa-alueista on taloudellinen väkivalta (englanniksi yleisimmin economic abuse, myös economic violence

tai financial abuse). Taloudellisen väkivallan käsitteellä viitataan vallan käyttöön, jossa parisuhteen toinen osapuoli kontrolloi, riistää tai tuhoaa toisen taloudellisia resursseja tavoitteenaan heikentää kumppaninsa taloudellista itsenäisyyttä. Taloudellinen väkivalta on tyypillisesti nähty yhtenä sukupuolistuneen väkivallan muotona, jolloin se liittyy sukupuolistuneeseen valtakulttuuriin yhteiskunnan tasolla. (Fernqvist & Näsman 2008.)

Parisuhdeväkivalta voidaan jakaa fyysiseen, henkiseen, taloudelliseen ja seksuaaliseen väkivaltaan (Nyqvist 2001; Perttu 1999). Väkivaltauokituksissa ja väkivaltakokemuksia kartoittavissa psy-

kologien työkäyttöön suunnitelluissa mittareissa taloudellista väkivaltaa on perinteisesti pidetty yhtenä henkisen väkivallan osa-alueena (Weaver ym. 2009). Tarve erottaa taloudellinen väkivalta omaksi luokakseen on kuitenkin nostettu viime vuosina esiin useammassa tutkimuksessa ilmiön heikon tunnistettavuuden vuoksi. Taloudellisen väkivallan kokemusten on havaittu jäävän näkyvämpien väkivallan muotojen, kuten fyysisen väkivallan varjoon (ks. Adams ym. 2008; Weaver ym. 2009). Käsitteen avaaminen ja ymmärtäminen on kuitenkin tärkeää, sillä käytetyt termit vaikuttavat väkivallan kokijoita kohtaavien ammattilaisten näkemyksiin väkivallasta ja heidän valmiuksiinsa tunnistaa väkivaltaa. Käsitteet vaikuttavat osaltaan myös auttamistyön, politiikan ja lainsäädännön kehittämiseen.

Taloudellisen väkivallan esiin nostaminen suomalaisessa parisuhdeväkivalta-tutkimuksessa on tärkeää, sillä rahan on havaittu olevan merkittävä perheiden ongelmien taustalla vaikuttava tekijä. Kansallinen rikosuhritutkimus (Danielsson & Salmi 2013) osoittaa raha-asioita ja ostoksia koskevien riitojen olevan yksi yleisimmistä fyysiseen väkivaltaan johtaneista syistä. Taloudelliset vaikeudet sekä väkivallan käyttö tai sillä uhkaaminen esiintyvät myös perheväkivallan traagisimman muodon eli perhesurmien taustatekijöinä (Sisäasiainministeriö 2012).

Tässä tutkimuksessa pyritään vastaamaan olemassa olevan tutkimuksen aukko kohtiin tarkastelemalla taloudellisen väkivallan muotoja, seurauksia sekä taloudellisen väkivallan yhteyttä muuhun parisuhdeväkivaltaan.

PARISUHDEVÄKIVALTA, SUKUPUOLI JA RAHA

Lähisuhdeväkivaltaa on mahdollista kuvata monin tavoin riippuen käytetyistä käsitteistä ja tasosta, jolla ilmiötä tarkastellaan. Yksinkertaisen ja kattavan määritelmän esittäminen on tämän vuoksi mahdoton tehtävä. Sonkinin, Martinin ja Walkerin (1985) tunnetussa määritelmässä väkivalta nähdään pelottelun, kontrollin tai pakottamisen kautta toteutettavaksi fyysiseksi voimankäytöksi toista kohtaan vastoin tämän tahtoa. Isdalin (2000) määritelmä on edellistä laajempi. Sen mukaan väkivallassa on kyse ”jokaisesta toiseen henkilöön tämän toiveiden vastaisesti kohdistetusta teosta, joka vahingoittaa, aiheuttaa kärsimystä, pelkoa, tai estää henkilön oman tahdon mukaista toimintaa”.

Parisuhdeväkivalta on sukupuolisuutunutta. Niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin parisuhdeväkivalta on useimmiten miehen naiseen kohdistamaa vallan käyttöä (Danielsson & Salmi 2013; Suomen virallinen tilasto 2013; Weldon 2002). Väkivallan sukupuolistuneisuudella tarkoitetaan väkivallan, sukupuolen ja seksuaalisuuden kytkeytymistä toisiinsa (Ronkainen 1998). Väkivalta voidaan nähdä miehen tapana osoittaa kumppanilleen suhteen valta-asetelma ja vahvistaa maskuliinista identiteettiään. (Ks. Keskinen 2005; Lahti 2001.) Suomessa parisuhdeväkivalta ja sen kohdistuminen erityisesti naisiin on huomioitu niin käytäntöjen kuin tutkimuksenkin osalta varsin myöhään, vasta 1990-luvulla (Husso 2003; Ronkainen 2008).

Sukupuolistuneen väkivallan tutkimuksen tärkeyttä perustelevat ongelman monet kielteiset seuraukset väkival-

taa kokeneiden naisten hyvinvoinnille (Ronkainen 2008). Väkivalta vaikuttaa kielteisesti naisten fyysiseen ja psyykkiseen terveydentilaan. Se aiheuttaa esimerkiksi kroonistuneita kiputiloja, sydämeen, vatsaan ja keskushermostoon liittyviä sairauksia sekä mielenterveysongelmia, kuten traumaperäisiä stressireaktioita (PTSD) ja masennusta. (Ks. Campbell 2002; Söderholm 2006.) Kielteiset seuraukset koskettavat myös lapsia. Kotona esiintyvä parisuhdeväkivalta vaikuttaa heikentävästi lapsen kouluasuoriutumiseen, yleiseen terveydentilaan, mielenterveyteen, kognitiivisiin taitoihin sekä käyttäytymiseen. (Edleson 1999; Wolfe ym. 2003.)

Kuten Fernqvist ja Näsman (2008) toteavat, taloudellinen väkivalta liittyy muun sukupuolistuneen väkivallan tavoin sukupuolistuneeseen valtakulttuuriin yhteiskunnan tasolla. Miesten taloudellinen asema niin yhteiskunnassa kuin parisuhteen sisälläkin on edelleen huomattavasti vahvempi kuin naisten. Miehet vastaavat suurimmasta osasta liike-elämän vaativimmista jottotehtävistä, samasta työstä maksetaan miehille parempaa palkkaa kuin naisille ja miesten asema työmarkkinoilla on naisia vahvempi sekä Suomessa että kansainvälisesti. (Ks. Haataja ym. 2007; Lewis 2009.) Parisuhteen sisällä sukupuolten välinen taloudellinen eriarvoisuus voi tulla esiin esimerkiksi erilaisina mahdollisuuksina vaikuttaa taloudelliseen päätöksentekoon (esim. Pahl 1989). Väkivaltaisissa parisuhteissa puolisoitten väliset erot taloudellisissa resursseissa ovat erityisen ongelmallisia, sillä raha mahdollistaa vallankäytön ja kontrollin. Raha tarjoaa näin väkivallan

tekijälle lisää mahdollisuuksia kumppania alistavaan käyttäytymiseen.

Tässä tutkimuksessa parisuhdeväkivaltaa lähestytään länsimaiden kontekstissa. Naisten asema yhteiskunnassa ja sukupuolten välinen tasa-arvo vaihtelevat kuitenkin myös länsimaiden välillä. Erot tulevat esiin vallitsevissa kulttuurisissa näkemyksissä väkivallasta ja sen hyväksyttävyydestä. Esimerkiksi parisuhdeväkivallan oikeudellisessa säätelyssä on maiden välillä huomattavia eroja (Niemi-Kiesiläinen 2004). Myös väkivallan määrittely sosiaalisesti ongelmaksi on tapahtunut eri tahtiin eri maissa (Ronkainen 1998). Väkivaltaa koskevan ymmärryksen voi näin ollen sanoa olevan sidoksissa aikaan, kontekstiin ja kulttuuriin.

TUTKIMUSASETELMA

Artikkelin tarkoituksena on selkiyttää, mitä taloudellisella väkivallalla tarkoitetaan. Ongelmaa tarkastellaan olemassa olevan tutkimuksen valossa, kuvailevan kirjallisuuskatsauksen keinoin. Teemaa lähestytään kolmen tutkimuskysymyksen avulla: 1) millaisia muotoja parisuhteissa esiintyvä taloudellinen väkivalta saa, 2) millaisia seurauksia taloudellisella väkivallalla on sen kokijoille ja 3) miten taloudellinen väkivalta liittyy muuhun parisuhdeväkivaltaan?

Kirjallisuuskatsaus on systemaattinen ja toistettavissa oleva metodi aikaisemman tiedon yhdistämiseen ja arvioimiseen (Fink 2005). Tavoitteena on yleiskuvan muodostaminen tutkittavasta aiheesta ja olennaisimman esiin nostaminen suuresta tietomassasta. Kirjallisuuskatsauksissa keskeistä on myös olemassa ole-

van tiedon kriittinen arviointi (Kallio 2006). Tarkoituksena ei ole referoida aiempaa tutkimusta, vaan analysoida ja tarkastella kriittisesti sovellettua metodologiaa, teoreettisia lähtökohtia ja saatuja tutkimustuloksia (Salminen 2011). Tutkitun tiedon lisääntyessä kirjallisuuskatsaukset ovat yleistyneet eri tieteenaloilla, kuten luonnontieteiden, hoitotieteen ja hallintotieteiden piirissä (ks. Kallio 2006; Salminen 2011; Whittemore & Knalf 2005). Metodia on sovellettu 2000-luvulla myös parisuhdeväkivaltatutkimuksen piirissä (esim. Beydoun ym. 2012; Tolman & Raphael 2000).

Koska taloudellista väkivaltaa käsittelevien tutkimusten määrä on suppea, ja halusimme saada mahdollisimman kattavan kuvan taloudellisen väkivallan muodoista ja seurauksista, valitsimme menetelmäksi kuvailevan kirjallisuuskatsauksen. Toisin kuin systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa ja meta-analyysissä, kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa aineistoksi voidaan valita kvantitatiivisia, kvalitatiivisia ja teoreettisia tutkimuksia (Whittemore & Knalf 2005). Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla on näin mahdollista muodostaa laajempi kuva tutkittavaa aihetta käsittelevästä kirjallisuudesta kuin perinteisempien katsaustyyppien keinoin (Salminen 2011). Kuvaileva kirjallisuuskatsaus sopii tutkimustyyppiä myös silloin, kun halutaan tietoa tietyistä käsitteistä, kuten tässä tutkimuksessa taloudellisesta väkivallasta (Broome 2000).

Aineistoksi sopivia artikkeleita etsittiin Social services abstracts, Sociological abstracts, PsychInfo, Ebsco, Melinda, Arto ja Google Scholar tietokantojen

kautta. Eri tietokannoissa käytettiin hakutermeinä seuraavia yhdistelmiä:

- Social services abstracts, Sociological abstracts, PsychInfo ja Ebsco: 1) financial abuse 2) economic abuse 3) financial violence 4) economic violence 5) partner abuse OR domestic violence OR intimate partner violence AND econom* 6) partner abuse OR domestic violence OR intimate partner violence AND financ*.
- Melinda ja Arto: 1) taloudellinen väkivalta 2) parisuhdeväkivalta JA raha TAI talou* TAI henkinen 2) perheväkivalta JA raha TAI talou* TAI henkinen.
- Google Scholar: economic abuse¹.

Tiedonhaun suunnittelussa oli mukana Turun yliopiston informaattikko.

Aineisto rajattiin kolmen kriteerin avulla, joita olivat ajankohtaisuus, relevanssi ja laatu. Aineiston haku rajattiin vuosiin 2000–2013, jotta tutkimustieto olisi mahdollisimman ajankohtaista. Aineisto oli tärkeä rajata ajallisesti, sillä näkemykset siitä, mikä on hyväksyttävää käytöstä vaihtelevat ajan ja paikan mukaan. Teot, jotka määritellään tänä päivänä väkivallaksi, ovat saattaneet toisena ajankohtana olla osa normaalia ja hyväksyttävää käytöstä (Dobash & Dobash 1998).

Aineiston relevanssin takaamiseksi noudatettiin seuraavaa sisäänottokriteeriä: tutkimuksessa kuvataan tai mitataan taloudellista väkivaltaa parisuhhteissa. Koska näkemykset väkivallasta vaihtelevat huomattavasti eri kulttuurien välillä, rajattiin aineisto käsittelemään ainoastaan länsimaita. Näin ollen esi-

merkiksi Afrikassa toteutettu tutkimus jätettiin pois aineistosta. Kolmas haun rajauksen peruste oli laatu. Aineistoon päätyviltä tutkimuksilta edellytettiin, että aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät on raportoitu selkeästi. Aineiston ulkopuolelle jätettiin myös julkaisemattomat opinnäytetyöt (pro gradu -tutkielmat).

Koska taloudellista väkivaltaa käsittelevien tutkimusten määrä on pieni, haettiin aineistoa myös manuaalisesti käymällä läpi aineistoon valikoituneiden tutkimusten lähdeviitteitä. Kaikkiaan aineistoksi valikoitui 28 tieteellistä tutkimusta (ks. taulukko 1). Tutkimusten joukkoon kuuluu artikkeleita, väitöskirjoja, konferenssiesityksiä, monografioita sekä raportteja.

Taloudellista väkivaltaa käsittelevät tutkimukset voidaan jakaa niihin, joissa taloudellisen väkivallan tarkastelu on nostettu tutkimuskysymykseksi sekä niihin, joissa tutkimuskohteena on parisuhdeväkivalta yleisemmällä tasolla taloudellisen väkivallan tullessa esiin yhtenä sen muodoista. Tutkimukset, joiden tehtävänä on tarkastella taloudellista väkivaltaa, on suunnattu taloudellisen väkivallan mittarien kehittämiseen (esim. Adams ym. 2008; Weaver ym. 2009) sekä taloudellisen väkivallan kokemusten esittelyyn ja erittelyyn (esim. Branigan 2004; Postmus ym. 2012a).

Suurimmassa osassa aineistomme tutkimuksista taloudellinen väkivalta tulee esiin sivujuonena tutkimuskysymyksen paikantuessa johonkin toiseen parisuhdeväkivallan osa-alueeseen. Esimerkiksi Brewsterin (2003) tutkimuksessa, jossa taloudellisen väkivallan kokemuksia kuvataan monipuolisesti, varsinaisena

tutkimustehtävänä tarkastellaan vallan ja kontrollin rooleja vainoamistapauksissa ennen ja jälkeen parisuhteen.

Kirjallisuuskatsauksen aineisto koostuu kvalitatiivisista, kvantitatiivisista ja mixed methods-tutkimuksista, joissa hyödynnetään sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista analyysia. Aineistossa on yhdeksän kvantitatiivista tutkimusta, joiden analyysi pohjautuu kyselytutkimukseen. Kvalitatiivisia tutkimuksia aineistoon on valikoitunut yhteensä 15, ja niiden menetelmät koostuvat haastatteluaineiston analyysistä, tekstianalyysistä, toimintatutkimuksesta ja kirjallisuuskatsauksesta. Mixed methods-lähestymistapaa sovelletaan neljässä aineiston tutkimuksessa. Tutkimuksista suurin osa on tehty Yhdysvalloissa (16), mutta mukana on myös useampia Australiassa toteutettuja tutkimuksia. Tutkimuksia on lisäksi tehty Sveitsissä, Isossa-Britanniassa, Kanadassa ja Suomessa. Taloudellista väkivaltaa on siten tarkasteltu verraten monesta näkökulmasta, useissa konteksteissa ja monipuolisilla menetelmillä.

Lähes kaikissa aineistohaun kautta löydetyissä tutkimuksissa taloudellista väkivaltaa tarkastellaan naiseen kohdistuvana väkivaltana, siis sukupuolistuneena ilmiönä, jossa mies on väkivallan tekijä ja nainen kokija (poikkeuksena Romans ym. 2007). Tutkimuksissa, joiden tutkimustehtävänä on tarkastella taloudellista väkivaltaa, teoreettinen viitekehys on usein sukupuolisensitiivinen tai feministinen. Taloudellisen väkivallan nähdään olevan seurausta miesten yhteiskunnallisesta valta-asemasta sekä sosiaalirakenteellisista tekijöistä, kuten naisen heikommasta työmarkkina-asemasta (ks. esim. Branigan 2004; Notko 2011).

Taulukko 1. Kirjallisuuskatsauksen aineistoksi valikoituneet artikkelit.

Tutkimuksen tekijät, nimi ja vuosi	Maa, jossa tutkimus toteutettu
Adams, Adrienne E & Sullivan, Cris M. & Bybee, Deborah & Greeson, Megan R. (2008) Development of the Scale of Economic Abuse.	Yhdysvallat
Adams, Adrienne E. (2011) Measuring the Effects of Domestic Violence on Women's Financial Well-Being.	Yhdysvallat
Anderson, Michael A & Gillig, Paulette Marie & Sitaker, Marilyn & McCloskey, Kathy & Malloy, Kathleen & Grigsby, Nancy (2003) "Why Doesn't She Just Leave?": A Descriptive Study of Victim Reported Impediments to Her Safety.	Yhdysvallat
Branigan, Elizabeth (2004) His Money or Our Money? Financial Abuse of Women in Intimate Partner Relationships.	Australia
Branigan, Elizabeth & Grace, Marty (2005) His Money or Our Money: Financial Abuse of Women in Intimate Partner Relationships.	Australia
Branigan, Elizabeth (2007) Who Pays the End? The Personal and Political Implications of Financial Abuse of Women in Intimate Partner Relationships.	Australia
Brewster, Mary P. (2003) Power and Control Dynamics in Prestalking and Stalking Situations	Yhdysvallat
Brush, Lisa D. (2011) Poverty, Battered Women, and Work in U.S. Public Policy.	Yhdysvallat
Crandall, Marie & Senturia, Kristen & Sullivan, Marianne & Shiu-Thornton, Sharyne (2005) Russian-Speaking Women's Experiences with Domestic Violence.	Yhdysvallat
Ficco, Danielle Marie (2007) Women Stepping Out: Intersections of Welfare Policy, Work and Abuse.	Yhdysvallat
Galvez, Gino & Mankowski, Eric S. & McGlade, Michael S. & Ruiz, Maria Elena & Glass, Nancy (2011) Work-Related Intimate Partner Violence Among Employed Immigrants from Mexico.	Yhdysvallat
Green, Betty & Pearce, Irene (2002) The Criminalization of Women: The Impact and Implications of Financial Abuse.	Australia
Huang, Chien-Chung & Postmus, Judy, L. & Vikse, Juliann H. & Wang, Lih-Rong (2013) Economic Abuse, Physical Violence, and Union Formation.	Yhdysvallat
Mathisen Stylianou, Amanda & Postmus, Judy L. & McMahon, Sarah (2013) Measuring Abusive Behaviors: Is Economic Abuse a Unique Form of Abuse?	Yhdysvallat
Moe, Angela M. & Bell, Myrtle P. (2004) Abject Economics. The Effects of Battering and Violence on Women's Work and Employability.	Yhdysvallat
Notko, Marianne (2011) Väikivalta, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa.	Suomi
Nyqvist, Leo (2001) Väikivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos: prosessinarviointi parisuhdeväikivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä.	Suomi
Piispa, Minna (2008) Väikivallan muodot heteroseksuaalisissa parisuhteissa.	Suomi
Postmus, Judy L. & Plummer, Sara-Beth & McMahon, Sarah & Murshid, Shaanta N. & Kim, Mi Sung (2012a) Understanding Economic Abuse in the Lives of Survivors.	Yhdysvallat
Postmus, Judy L. & Huang, Chien-Chung & Mathisen Stylianou, Amanda (2012b) The Impact of Physical and Economic abuse on Maternal Mental health and Parenting.	Yhdysvallat
Pyles, Loretta & Banerjee, Mahasweta M. (2010) Work Experiences of Women Survivors: Insights From the Capabilities Approach.	Yhdysvallat
Ragusa, Angela T. (2013) Rural Australian Women's Legal Help Seeking for Intimate Partner Violence: Women Intimate Partner Violence Victim Survivors' Perceptions of Criminal Justice Support Services.	Australia
Romans, Sarah & Forte, Tonia & Cohen, Marsha M. & Du Mont, Janice & Hyman, Ilene (2007) Who Is Most Risk for Intimate Partner Violence? A Canadian Population-Based Study.	Kanada
Scott, Ellen K. & London, Andrew S. & Myers, Nancy A. (2002) Dangerous Dependencies: The Intersection of Welfare Reform and Domestic Violence.	Yhdysvallat
Seith, Corinna (2001) Security Matters: Domestic Violence and Public Social Services.	Sveitsi
Watson, Laurel B. & Ancis, Julie R. (2013) Power and Control in the Legal System: From Marriage/Relationship to Divorce and Custody	Yhdysvallat
Weaver, Terri L. & Sanders, Cynthia K. & Campbell, Carole L. & Schnabel, Meg (2009) Development and Preliminary Psychometric Evaluation of the Domestic Violence-Related Financial Issues Scale (DV-FI).	Yhdysvallat
Wilcox, Paula (2000) Lone Motherhood: the Impact on Living Standards of Leaving Violent Relationship.	IsoBritannia

Tehtyjen tutkimusten perusteella kuva taloudellisesta väkivallasta piiryy tiettyjen kehysten puitteissa. Tutkimukset paikantuvat sosiaalipalveluiden piirissä olevien naisten pariin. Osallistujat on tyypillisesti rekrytoitu turvakotien tai väkivaltaa kokeneille naisille suunnattujen palveluiden piiristä (poikkeuksina Branigan 2004; Branigan & Grace 2005; Notko 2011; Romans ym. 2007; Piispa 2008). Kuitenkin vain pieni osa väkivaltaa kokeneista naisista hakeutuu turvakotipalveluihin (Heiskanen & Piispa 1998) ja aikaisempi tutkimus osoittaa, että virallisen parisuhdeväkivalta-avun piiriin hakeutuvat erityisesti pienituloiset naiset, joiden sosioekonominen asema on matala (Meyer 2010). Onkin syytä pohtia, millainen kuva taloudellisesta väkivallasta muodostuisi, mikäli tutkimukseen osallistujien joukko olisi heterogeenisempi. Esimerkiksi Lindqvist (2009) on havainnut, että niissä perheissä, joissa taloudellinen tilanne näyttää ulospäin hyvältä, voi parisuhdeväkivalta olla erityisen vakavaa.

TALOUDELLISEN VÄKIVALLAN MUODOT

Taloudellisen väkivallan käsite kattaa useita erilaisia väkivallan muotoja (taulukko 2). Aineiston perusteella taloudellinen väkivalta voitiin luokitella neljään kategoriaan: 1) työssäkäynnin rajoittaminen ja häiriköinti, 2) rahan liittyvä kontrollointi, 3) taloudellinen hyväksikäyttö ja 4) eron jälkeinen taloudellinen väkivalta. Luokitus perustuu osin Mathisen Stylianoun Postmuksen ja McMahanin (2013) kehittämään kategorisointiin (economic control, employment sabotage ja economic exploitation). Tehtyyn luokitukseen lisättiin kuitenkin kategoria ”eron jälkeinen taloudellinen väkivalta”, sillä aineiston perusteella se ilmenee muista osa-alueista erillisenä. Olemassa olevaa luokitusta haluttiin täsmentää employment sabotage -kategorian osalta. Työhön liittyvä taloudellinen väkivalta jaettiin kahteen luokkaan: työssäkäynnin rajoittaminen ja työnteon häiriköinti.

Taulukko2. Taloudellisen väkivallan muodot.

Työssäkäynnin rajoittaminen ja häiriköinti	Rahan liittyvä kontrollointi	Taloudellinen hyväksikäyttö	Eron jälkeinen taloudellinen väkivalta
<ul style="list-style-type: none"> - mies hankaloittaa naisen töihin pääsyä - mies häiriköi naisen työnteoa 	<ul style="list-style-type: none"> - mies valvoo naisen rahan käyttöä - mies tekee yksin kaikki rahan liittyvät päätökset - mies salaa naiselta naisen tai omia rahojaan koskevia tietoja 	<ul style="list-style-type: none"> - mies varastaa naiselta - mies saattaa naisen velkakierteeseen - mies kieltäytyy taloudellisesta vastuunkannosta - mies käyttää perheen yhteisiä rahoja omiin tarkoituksiinsa 	<ul style="list-style-type: none"> - mies kieltäytyy maksamasta elatusmaksuja -mies pitkittää tahallaan huoltoriitaan liittyvää oikeudenkäyntiä -mies manipuloi yhteisiä varoja

Tutkimuksissa laajimmin dokumentoitu taloudellisen väkivallan osa-alue on työssäkäyntiin liittyvä väkivalta, joka muodostuu työssäkäynnin rajoittamisesta ja työnteon häiriköinnistä (esim. Postmus ym. 2012a). Työssäkäynnin rajoittaminen ilmenee usein työhön pääsyn hankaloittamisena. Mies voi vaikeuttaa naisen töihin pääsyä esimerkiksi piilottamalla auton avaimet tai työvaatteet, kieltämällä ajokortin suorittamisen tai lupaamalla lastenhoitoapua, mutta työpäivän koittaessa peruekin lupauksensa (Brush 2011; Galvez ym. 2011; Scott ym. 2002). Työssäkäyntiä voidaan rajoittaa myös vaikuttamalla naisen työssä jaksamiseen pitämällä tätä väkisin hereillä läpi yön (Moe & Bell 2004) tai pahoinpitelemällä nainen niin, ettei hän ole fyysisesti kykenevä työnteokoon (Adams ym. 2008; Ficco 2007). Väkivallan tekijä voi häiriköidä kumppaninsa työssäkäyntiä vartioimalla tätä työaikana esimerkiksi soittelemalla tai tekemällä tarkastuskäyntejä työpaikalle (Nyqvist 2001; Pyles & Banerjee 2010; Galvez ym. 2011). Ragusan (2013) tutkimuksen perusteella taloudellista väkivaltaa tekevän miehen suhtautuminen kumppaninsa työssäkäyntiin on usein kaksijakoista. Toisaalta mies haluaa estää naisen työssäkäynnin tavoitteenaan hallita ja kontrolloida tätä, mutta toisaalta hän toivoo naisen osallistuvan tai jopa vastaavan perheen välittömistä kuluista (ks. myös Nyqvist 2001).

Rahaan liittyvä kontrollointi viittaa tekijän taipumukseen valvoa ja estää naisen mahdollisuuksia käyttää rahaa (Mathisen Stylianou ym. 2013). Mies voi esimerkiksi seurata naisen rahan käyttöä ja vaatia saada tietää naisen kaikki menot ja tulot tai tehdä yksinään kaikki perheen raha-asioita koskevat

päätökset (Anderson ym. 2003; Crandall ym. 2005; Notko 2011). Taloudellista väkivaltaa ovat myös tilanteet, joissa mies salaa omaa varallisuuttaan koskevia tietoja (Green & Pearce 2002). Nainen voi esimerkiksi olla tietämätön miehen velkaantumisesta, mikä kuitenkin ajan myötä vaikuttaa koko perheen hyvinvointiin. Mies voi myös salata naiselta tämän taloudellisiin resursseihin liittyvää tietoa tai piilottaa naisen rahat (Adams ym. 2008). Tarkastellessaan taloudellisen väkivallan osa-alueiden yleisyyttä väkivaltaisesta parisuhteesta lähteneiden naisten keskuudessa Postmus ym. (2012a) havaitsivat naisen rahan käytön kontrolloinnin olevan yleisin taloudellisen väkivallan muoto, ja miltei yhdeksän kymmenestä naisesta kertoi kumppaninsa vaatineen saada tietää, kuinka nainen rahojaan käyttää.

Taloudellinen hyväksikäyttö voi tarkoittaa omaisuuden varastamista, velka kierteeseen saattamista, kieltäytymistä taloudellisesta vastuusta tai perheen yhteisten varojen käyttöä miehen omiin tarkoituksiin. Useat taloudellista väkivaltaa käsittelevät tutkimukset osoittavat miehen varastaneen naisen omaisuutta (esim. Adams ym. 2008; Notko 2011; Seith 2001). Taloudellinen hyväksikäyttö voi ilmetä myös kumppanin vahingoittamisena velkojen kautta. Mies saattaa ottaa velkaa naisen nimiin tai jättää maksamatta tämän nimissä olevat laskut. Mies voi myös laiminlyödä vastuunsa perheen taloudellisesta hyvinvoinnista kieltäytymällä työssäkäynnistä tai pitämällä omat palkkatulonsa itsellään, jolloin perheen taloudellinen hyvinvointi on yksinomaan naisen vastuulla. (Branigan 2004; Wilcox 2000.) Hyväksikäyttöä ovat myös tilanteet, joissa mies käyttää merkittävän osan

perheen välittömiin kuluihin suunnatuista varoista omiin tarkoituksiinsa. Tämä hyväksikäytön muoto näkyy erityisesti riippuvuusongelmien yhteydessä peli- tai päihdeongelmaisen miehen käyttäessä perheen varoja uhkapeleihin tai päihteisiin (Branigan 2007).

Taloudelliselle väkivallalle, kuten muillekin väkivallan muodoille, on tyypillistä, että tekijä jatkaa kokijaa vahingoittavaa käyttäytymistä myös suhteen päättymisen jälkeen (Branigan & Grace 2005; Brewster 2003). Eron jälkeiseen väkivaltaan kuuluu yhteiskunnan oikeusjärjestelmän ja vallitsevien käytäntöjen hyödyntäminen vahingoittamisen välineenä. Naisten kokemuksia taloudellisesta väkivallasta on dokumentoitu erityisesti huoltoriitojen yhteydessä (Branigan 2004; Watson & Ancis 2013). Watsonin ja Ancisin (2013) tutkimuksessa huoltoriitoihin liittyvinä taloudellisen väkivallan muotoina nousivat esiin elatusmaksut, oikeudenkäynnin tahallinen pitkittäminen ja varojen manipulointi. Elatusmaksuihin liittyvä taloudellinen väkivalta on yhteydessä miehen pyrkimykseen vaikuttaa elatusmaksujen tasoon oikeusteitse. Elatusmaksuihin liittyvä taloudellinen väkivalta voi ilmetä myös täytenä kieltäytymisenä elatusmaksujen maksamisesta (Branigan 2004).

Watsonin ja Ancisin (2013) mukaan taloudellista väkivaltaa ovat lisäksi tilanteet, joissa mies tahallisesti venyttää huoltajuus- tai eroprosessia pyytämällä ”häätäistuntoja” (emergency hearing), syyttämällä naista oikeuden halventamisesta tai jättämällä toimittamatta oikeuden päätökseen vaadittavia asiakirjoja. Oikeuden pitkittämisen kielteiset taloudelliset seuraukset liittyvät

usein kasvaneisiin oikeudenkäyntikuluihin. Oikeusprosessin pitkittyminen kuormittaa naisia myös henkisesti, ja saattaa aiheuttaa väsymystä ja ahdistuneisuutta siinä määrin, että työssäkäynti koetaan mahdottomaksi. Varojen manipuloinnilla viitataan tilanteisiin, joissa mies järjestää raha-asiansa niin, että hänen tuloensa ja varallisuutensa näyttäisivät todellista pienemmiltä. Varojen manipulointi voi ilmetä myös naisen taloudellisen tilanteen tahallisenä heikentämisenä, mikä voi tarkoittaa esimerkiksi kieltäytymistä naisen nimellä olevista, miehen omiin menoihin kuuluvista luottokorttimaksuista tai tahallista parkkisakkojen hankkimista naisen nimissä olevaan autoon. (Ks myös Brewster 2003.) Toisaalta taloudellinen väkivalta saattaa saada samoja muotoja eron jälkeen kuin parisuhteen aikana. Brewster (2003) havaitsi varastamisen, työnteon sabotoinnin ja omaisuuden vahingoittamisen olevan tyypillisiä muotoja myös eron jälkeiselle taloudelliselle väkivallalle.

TALOUDELLISEN VÄKIVALLAN SEURAUKSET NAISILLE JA LAPSIKSI

Taloudellisella väkivallalla on monia kielteisiä seurauksia sen kokijoiksi joutuneille naisille ja heidän perheilleen (taulukko 3). Väkivallan seuraukset näkyvät naisten taloudellisessa tilanteessa, henkilökohtaisessa pääomassa sekä fyysisessä ja psyykkisessä terveydentilassa. Taloudelliseen tilanteeseen liittyvät seuraukset viittaavat käytettävissä olevien varojen vähentymiseen sekä taloudenhallinnan heikkenemiseen. Väkivallan seurauksena otetut velat joko perheen elättämiseen tai miehen käyttöön heikentävät naisten taloudellista

Taulukko 3. Taloudellisen väkivallan seuraukset kokijoilleen.

Taloudellinen tilanne	Henkilökohtainen pääoma	Terveys	Väkivaltaisen suhteen jatkuminen	Seuraukset lapsille
- taloudellisen tilanteen heikentyminen, köyhyys - heikentyneet taloudenhallinnan taidot	- katkonaiset työ- ja koulutusurat - ajautuminen rikollisuuteen	- fyysisen terveydentilan heikentyminen - kielteiset vaikutukset henkiseen hyvinvointiin	- taloudellinen riippuvaisuus kumppanista sekä miehen toteuttama oikeusprosessin tahallinen pitkittäminen tekevät parisuhteesta lähtemisen naiselle haastavaksi	- heikentävät vaikutukset lasten taloudelliseen hyvinvointiin

tilannetta huomattavasti. Heikentynyt taloudellinen tilanne hankaloittaa myös parisuhteesta lähtemistä, sillä veloista koituneiden maksurästien seurauksena uuden asunnon vuokraaminen tai esimerkiksi uuden puhelinliittymän hankinta vaikeutuu huomattavasti. (Wilcox 2000.) Taloudenhallinnan taidot heikentyvät usein tilanteissa, joissa naisen kumppani on vastannut yksin rahaan liittyvästä päätöksenteosta ja varallisuuden hallinnasta (Branigan & Grace 2005). Tällöin taidot, kuten vuokran maksu, pankkikortin käyttö ja rahan käytön suunnittelu saattavat olla hyvin puutteellisia.

Henkilökohtaiseen pääomaan liittyvät seuraukset ovat yhteydessä naisten työssäkäyntiin ja koulutukseen liittyvään kontrolliin ja häiriköintiin. Niiden seurauksena naisten koulunkäynti on usein keskeytynyt ja työurat ovat katkonaisia, mikäli työkokemusta on ylipäättään kyetty hankkimaan. Tästä johtuen naisten työllistymis- ja ansiomahdollisuudet ovat heikot. (Adams 2011.) Henkilökohtaista pääomaa saattaa heikentää myös naisten päätyminen rikolliseen toimintaan taloudellisen väkivallan seurauksena. Greenen ja

Pearcen (2002) mukaan ääritapauksissa taloudellinen väkivalta saa naiset hankkimaan elantoa perheelle lainvastaisin menetelmin, kuten varastamalla tai myymällä itseään.

Kuten muillakin väkivallan osa-alueilla, myös taloudellisella väkivallalla on vakavia seurauksia kokijan psyykkiseen ja fyysiseen terveydentilaan (Adams ym. 2008). Miehen kontrolloidessa naisen rahankäyttöä saattaa valvonta ulottua usein myös lääkkeisiin ja hygieniatuotteisiin, mikä voi johtaa vakaviin terveydellisiin haittoihin (Branigan & Grace 2005; Ragusa 2013). Postmus ym. (2012b) havaitsivat taloudellisen väkivallan olevan yhteydessä masennuksen kokemuksiin. Taloudellista väkivaltaa kokeneet naiset raportoivat masennusoireita jopa useammin kuin henkistä tai fyysistä väkivaltaa kokeneet. Braniganin (2004) tutkimuksessa taloudellista väkivaltaa kohdanneet naiset toivat esiin myös väkivallan aiheuttamia muita psyykkisiä seurauksia, kuten häpeän ja arvottomuuden tunteita. Lisäksi taloudellisella väkivallalla on havaittu olevan kielteisiä vaikutuksia itsetuntoon (Ragusa 2013).

Keskeinen taloudellisen väkivallan seuraus on myös väkivaltaisen suhteen jatkuminen. Erityisesti taloudellinen riippuvuus kumppanista vaikeuttaa suhteesta lähtemistä (Branigan 2004). Myös eron jälkeinen taloudellinen väkivalta oikeusprosessin tarkoituksellisen pitkitämisen kautta pakottaa väkivallan kokijaa olemaan edelleen jossain määrin tekemisissä väkivallan tekijän kanssa, eikä suhteesta irtautuminen ja elämän uudelleen suuntaaminen näin ollen pääse käyntiin (Watson & Ancis 2013).

Taloudellisen väkivallan seuraukset koskevat naisen lisäksi myös hänen lapsiaan. Lasten ääni ei tule kuitenkaan käyttämässämme aineistossa esiin, eivätkä tehdyt tutkimukset käsittele taloudellisen väkivallan seurauksia lapsille (poikkeuksena Postmus ym. 2012b). On selvää, että kaikenlaisen parisuhdeväkivallan todistaminen lapsuudessa on yhteydessä psyykkiseen ja fyysiseen pahoinvointiin. Koska taloudellinen väkivalta vaikuttaa kielteisesti naisen taloudelliseen tilanteeseen, on se myös yhteydessä lasten taloudellisen deprivaaation kokemuksiin. Branigan (2004) havaitsi miehen saattavan evätä ja kontrolloida lapsille tehtäviä hankintoja. Myös elatusmaksuista kieltäytyminen heikentää lasten taloudellista hyvinvointia. Perheissä, joissa taloudellista väkivaltaa ilmenee, lapset altistuvat näin samoilta uhkatekijöille kuin köyhyydessä elävät ja parisuhdeväkivaltaa todistaneet lapset.

TALOUDELLISEN VÄKIVALLAN YHTEYS MUIHIN PARISUHDEVÄKIVALLAN OSA-ALUEISIIN

Muotojen ja seurausten perusteella taloudellisella väkivallalla on tiettyjä

tyypillisiä piirteitä. Nämä piirteet linkittävät taloudellisen väkivallan tiiviisti osaksi muuta parisuhdeväkivaltaa. Ensimmäkin, taloudellinen väkivalta esiintyy usein yhdessä muiden väkivallamuotojen kanssa. Postmus ym. (2012a) havaitsivat, että suhteissa, joissa on taloudellista väkivaltaa, myös fyysinen ja henkinen väkivalta on yleistä. Toiseksi, taloudellisen väkivallan muodot pitävät sisällään sekä fyysistä että henkistä väkivaltaa. Fyysinen väkivalta tulee esiin esimerkiksi työssäkäynnin rajoittamisena miehen pahoinpidellessä naisen niin, ettei tämä ole fyysisesti kykenevä työntekoon. Henkinen väkivalta taas saattaa ilmetä rahan käyttöön tai sen ansaitsemiseen liittyvänä alistamisena ja määräilynä. Kolmanneksi, kuten muutkin väkivallan muodot, taloudellinen väkivalta on luonteeltaan usein jatkuvaa. Tutkimusten perusteella kyse ei ole yksittäisistä elämäntapahtumista, vaan pitkään jatkuneesta naiselle ja hänen lapsilleen vahingollisesta kehityksestä (esim. Braigan & Grace 2005; Piispa 2008). Neljänneksi, fyysisen ja henkisen väkivallan tavoin taloudellinen väkivalta muuttuu usein vakavammaksi ja vahingoittavammaksi ajan myötä (Huang ym. 2013).

Tutkimusten perusteella taloudellisen väkivallan taustalla voidaan nähdä kaksi tekijää: miehen välittömän oman taloudellisen hyödyn tavoittelu sekä miehen pyrkimys kontrolloida ja vahingoittaa kumppania taloudellisesti. Nämä kaksi lähtökohtaa voivat esiintyä väkivallan motiiveina yhdessä ja erikseen. Parisuhdeväkivalta yleisellä tasolla nähdään usein miesten keinona ylläpitää ylivaltaa suhteessa naisiin (Grönfors 1994). Taloudellisen väkivallan taustatekijät liittyvät siten vahvasti muihin parisuhdeväkivallan selitysmalleihin, ja talou-

dellisen väkivallan taustatekijöiden voidaan nähdä vahvistavan tätä olemassa olevaa näkemystä parisuhdeväkivallan motiiveista.

JOHTOPÄÄTÖKSET

Tehdyissä tutkimuksissa taloudellista väkivaltaa on tarkasteltu sukupuolisuhteena ilmiönä. Suurimmassa osassa aikaisemmista tutkimuksista taloudellinen väkivalta tulee esiin toissijaisesti varsinaisen tutkimustehtävän paikantamisessa jonkin muun teeman tarkasteluun. Tästä huolimatta taloudellisen väkivallan muodot ja väkivallan kokijoihin kohdistuvat seuraukset tulevat tehtyjen tutkimusten kautta selkeästi esiin.

Taloudellinen väkivalta voidaan jakaa neljään kategoriaan: työssäkäynnin rajoittaminen ja häiriköinti, rahan liittyvä kontrollointi, taloudellinen hyväksikäyttö sekä eron jälkeinen taloudellinen väkivalta. Taloudellisella väkivallalla on erilaisia kielteisiä vaikutuksia naiselle ja hänen lapsilleen. Taloudellinen väkivalta heikentää naisten ja lasten taloudellista tilannetta, vaikuttaa kielteisesti naisen terveydentilaan ja henkilökohtaiseen pääomaan sekä vaikeuttaa väkivaltaisesta parisuhteesta lähtemistä. Taloudellinen väkivalta on itsenäinen väkivallan muoto, mutta kuitenkin yhteydessä muuhun parisuhdeväkivaltaan. Suhteissa, joissa esiintyy taloudellista väkivaltaa, on tyypillisesti myös muunlaista väkivaltaa ja kontrollointia. Lisäksi taloudellisen väkivallan käytössä fyysinen ja henkinen väkivalta ovat usein läsnä. Muiden parisuhdeväkivallan osaluokkien tavoin taloudellinen väkivalta muuttuu vakavammaksi ja saa yhä raamempia muotoja ajan myötä. Taloudelli-

sen väkivallan taustalla on miehen välttömän taloudellisen hyödyn tavoittelu tai pyrkimys vahingoittaa kumppaniaan taloudellisesti. Kirjallisuuskatsauksen tuloksiin perustuen taloudellinen väkivalta paikantuu näin ollen osaksi sukupuolistunutta parisuhdeväkivaltaa.

Koska taloudellisen väkivallan tutkimus on verraten uutta, tutkimustiedossa on selkeitä aukkoja. Ensinnäkin, tehdyt tutkimukset paikantuvat vahvasti angloamerikkalaiseen kontekstiin. Taloudellisen väkivallan tutkimus myös Suomen kontekstissa on tärkeää, sillä väkivallan kokemukset saavat vaikutteita yhteiskunnallisista käytännöistä, kulttuurista ja asenteista (ks. Dobash & Dobash 1998). Toiseksi, tehdyt tutkimukset on toteutettu yleensä väkivaltapalveluiden pariin hakeutuneiden naisten keskuudessa. Tulevaisuudessa olisi tärkeä kerätä tietoa myös niiltä naisilta, jotka eivät ole hakeneet apua auttamisjärjestelmästä. Kolmanneksi, tehdyissä tutkimuksissa ei ole juuri tarkasteltu, paikantuuko taloudellinen väkivalta tietyn tyyppisiin parisuhteisiin. Aikaisempien tutkimusten perusteella voidaan olettaa taloudellisen väkivallan olevan erityinen riski maahanmuuttajataustaisten naisten parisuhteissa (Bui 2003; Crandall ym. 2005). Törmän, Tuokkolan ja Hurtigin (2013) tutkimus herättää myös pohtimaan, onko taloudellinen väkivalta erityisellä tavalla läsnä suomalaisen romanikulttuurin parisuhteissa. Neljänneksi, tehdyissä tutkimuksissa kokemuksia taloudellisesta väkivallasta lähestytään sukupuolistuneen väkivallan näkökulmasta (poikkeuksena Romans ym. 2007). On syytä muistaa, että myös miehet voivat olla parisuhdeväkivallan uhreja (Lattu 2008). Miehiin kohdistuvan taloudellisen väkivallan

tutkimus on tärkeää, sillä Danielsson ja Salmi (2013) osoittavat miesten päätyvän Suomessa parisuhdeväkivallan uhreiksi rahariitojen seurauksena yhtä usein kuin naistenkin. Viidenneksi, tieto taloudellisen väkivallan yleisyydestä parisuhteissa on riittämätöntä ja vähäistä. Tehdyissä tutkimuksissa käytetty mittari on sisältänyt vain muutamia taloudellista väkivaltaa kuvaavia kysymyksiä (esim. Piispa 2008; Romans ym. 2007). Tuleviin tutkimuksiin olisikin tärkeä sisällyttää kysymyksiä kaikista taloudellisen väkivallan kategorioista.

Parisuhdeväkivaltaa kokeneiden auttamiseksi on tehty Suomessa paljon työtä. Taloudellinen väkivalta näyttäytyy siitä huolimatta yhä parisuhdeväkivallan katvealueena, johon tulisi kiinnittää enemmän huomiota eri tasoilla. Kuten Niemi-Kiesiläinen ja Kainulainen (2006) huomauttavat, oikeusjärjestelmä määrittää hyväksyttävää ja ei-hyväksyttävää käyttäytymistä. Lainsäädäntö luonain pohjaa myös muun auttamisjärjestelmän kehittämislle. Mielestämme on syytä pohtia, onko pahoinpitelyä koskeva rikoslain 21 luvun 5 §² riittävä turvaamaan taloudellisen väkivallan kokijoiden oikeudellista asemaa. Voidaan myös kysyä, olisiko Suomessa tarpeen kehittää Ruotsin mallin mukaista lainsäädäntöä koskemaan parisuhdeväkivaltaa. Lähtökohtana on tällöin parisuhteessa kontrolloinnin ja väkivallan kautta tapahtuvan integriteetin loukkauksen prosessiluonne, joka on rikos-oikeudellisesti rinnastettavissa pahoinpitelyyn (vrt. Niemi-Kiesiläinen 2004). Taloudellisen väkivallan näkökulmasta myös luotto-, velka-, vero-, konkursi- ja omistajuusasioiden yhteydessä on saatettu käyttää kumppanin taholta väkivaltaa tai sen uhkaa (ks. Adams 2011).

Taloudellisen väkivallan tunnistaminen on tärkeää myös erilaisten toimeentuloturvaetuuksien kohdalla. Muun muassa toimeentulotuki ja asumistuki perustuvat ajatukseen yhdessä kuluttavista ja yhdessä raha-asioista päättävistä parisuhteiden osapuolista. Molemmat etuudet perustuvat avioliittolain säädökseen elatusvelvollisuudesta, jonka mukaan puolisoiden tulee vastata sekä yhteisestä että kummankin osapuolen henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisestä. Kun toimeentulo- ja asumistukilaskelmissa tuloina huomioidaan myös kumppanin tulot, yksilön henkilökohtaisten tulojen määrä saattaa jäädä olemattomaksi ja henkilökohtaisten välttämättömien hankintojen tekeminen kumppanin taloudellisesta avustuksesta riippuvaiseksi. Työttömyysturvalain muutoksen (1.1.2013) myötä työmarkkinatuessa haluttiin korostaa etuuskien yksilökohtaisuutta poistamalla puolison tulojen vaikutus työmarkkinatukeen. Olisi tärkeää, että viimesijaisen toimeentulotuen varassa elävien, kaikkein heikoimmassa taloudellisessa asemassa olevien kohdalla sovellettaisiin samaa yksilökohtaisuuden periaatetta.

Auttamiskäytäntöjä tarkasteltaessa on havaittu, että perheammattilaiset kokevat taloudellisen väkivallan puheeksi ottamisen ja tunnistamisen vaikeaksi. Seith (2001) toteaaakin ammattiauttajien tarvitsevan enemmän tietoa, välineitä ja resursseja ymmärtää sekä toteuttaa parisuhteiden sisäistä taloudellista oikeudenmukaisuutta. Tehdyissä tutkimuksissa korostetaan parisuhteen sisäiseen taloudelliseen tasa-arvoon ja taloudelliseen väkivaltaan liittyvän osaamisen tärkeyttä sekä ennaltaehkäisevän että korjaavan työn osalta. Branigan ja Grace (2005) toteavat, että perhepal-

velujen piirissä, kuten perheneuvonnassa ja parisuhdekursseilla, tulisi lisätä keskusteluita ja tietoa kumppaneiden välisen taloudellisen tasa-arvoisuuden merkityksestä sekä rahaan liittyvän kontrollin tai alistamisen mahdollisesta esiintymisestä parisuhteissa. Postmuk- sen ja kumppaneiden (2012a) mukaan taloudellista väkivaltaa kohdanneet naiset tarvitsevat puolestaan tietoa ta- loudellisesta oikeudenmukaisuudesta ja ymmärrystä siitä, miten väkivallan tekijä vahingoittaa heitä taloudellisesti. Eletty- ään mahdollisesti vuosia miehen talou- dellisen kontrollin alaisena väkivaltaa kokenut tarvitsee taloudellista tukea ja nevoja myös raha-asioiden hoitamisessa ja taloudellisen itsenäisyyden savuttamisessa.

Suomessa on tuotettu laadukasta ma- teriaalia taloudellisesta väkivallasta am- mattilaisten ja väkivaltaisessa suhteessa elävien naisten tueksi. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos on kehittänyt am- mattilaisille suunnatun väkivallan suo- datin- ja kartoituslomakkeen, joka si- sältää kysymyksiä myös taloudellisesta väkivallasta (Terveys- ja hyvinvoin- nin laitos). Ensi- ja turvakotien liit- to on julkaissut oppaan väkivaltaisesta suhteesta eroavalle. Oppaassa on kuvat- tu kattavasti avunsaantimahdollisuuksia taloudellisen väkivallan uhreille. (Ensi- ja turvakotien liitto ry.) Suomessa ta- loudellista väkivaltaa ei ole kuitenkaan otettu riittävästi huomioon väkivallan ehkäisytyössä. Kansainvälisesti tarkas- teltuna väkivallan taloudelliseen ulot- tuvuuteen on kiinnitetty erityisesti huomiota Yhdysvalloissa, missä naisten taloudellisen itsensäarvioinnin ja ta- loudellisen aseman turvaamiseksi on suunniteltu ja toteutettu useita projek- teja sekä ohjelmia (Sanders ym. 2007). Taloudellinen väkivalta olisikin syytä

ottaa Suomessa näkyvämmiin osaksi väkivallan ehkäisytyötä ja nostaa se it- senäiseksi teemaksi tulevissa väkivallan vähentämisen ohjelmissa.

VIITTEET

- 1 Google Scholar –tietokannassa haku teh- tiin ainoastaan yleisimmin käytetyn termin ”economic abuse” osalta, sillä haut tuottivat rajauksista huolimatta tuhansia lähteitä.
- 2 ”Joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahin- goittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava pahoinpitelystä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.” (Rikoslain 21 luku, 5 §).

KIRJALLISUUS

- Adams, Adrienne E. & Sullivan, Cris M. & Bybee, Deborah & Greeson, Megan R. (2008) Development of the Scale of Eco- nomic Abuse. *Violence Against Women* 14 (5), 563–588.
- Adams, Adrienne E. (2011) Measuring the Effects of Domestic Violence on Women’s Financial Well-Being. CFS Re- search Brief. [http://cfs.wisc.edu/briefs/ Adams2011_DomesticBrief.pdf](http://cfs.wisc.edu/briefs/Adams2011_DomesticBrief.pdf) Luettu 23.6.2014.
- Anderson, Michael A. & Gillig, Paulette Marie & Sitaker, Marilyn & McCloskey, Kathy & Malloy, Kathleen & Grigsby, Nancy (2003) “Why Doesn’t She Just Leave?”: A Descriptive Study of Victim Reported Impediments to Her Safety. *Journal of Family Violence* 18 (3), 151–155.
- Beydoun, Hind A. & Beydoun, May A. & Kaufman, Jay S. & Lo, Bruce & Zonder- man, Alan B. (2012) Intimate Partner Violence Against Adult Women and Its Asso- ciation with Major Depressive Disorder, Depressive Symptoms and Postpartum Depression: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Social Science & Medi- cine* 75 (6), 959–975.
- Branigan, Elizabeth (2004) His Money or Our Money? Financial Abuse of Women in Intimate Partner Relationships. A Re-

- port for the Coburg - Brunswick Community Legal and Financial Counselling Centre. http://csmc.org.au/wp-content/uploads/2014/05/Financial_Abuse.pdf Luettu 23.6.2014
- Branigan, Elizabeth & Grace, Marty (2005) His Money or Our Money: Financial Abuse of Women in Intimate Partner Relationships. Australian Social Policy Research Conference, Social Policy Research Centre, University of New South Wales, 21 July.
- Branigan, Elizabeth (2007) Who Pays the End? The Personal and Political Implications of Financial Abuse of Women in Intimate Partner Relationships. *Just Policy* 44, 31–36.
- Brewster, Mary P. (2003) Power and Control Dynamics in Prestalking and Stalking Situations. *Journal of Family Violence* 18 (4), 207–217.
- Broome, Marion E. (2000) Integrative Literature Reviews for the Development of Concepts. Teoksessa Beth L. Rodgers & Kathleen A. Knalf (toim.) *Concept Development in Nursing: Foundations, Techniques and Applications*. Philadelphia: Saunders, 231–250.
- Brush, Lisa D. (2011) *Poverty, Battered Women, and Work in U.S. Public Policy*. New York: Oxford University Press.
- Bui, Hoan N. (2003) Help-Seeking Behavior Among Abused Immigrant Women. A Case of Vietnamese American Women. *Violence Against Women* 9 (2), 207–239.
- Campbell, Jacquelyn C. (2002) Health Consequences of Intimate Partner Violence. *Lancet* 359, 1331–1336.
- Crandall, Marie & Senturia, Kristen & Sullivan, Marianne & Shiu-Thornton, Sharyne (2005) Russian-Speaking Women's Experiences with Domestic Violence. *Journal of Interpersonal Violence* 20 (8) 941–958.
- Danielsson, Petri & Salmi, Venla (2013) Suomalaisten kokema parisuhdeväkivalta 2012 – Kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Verkkokatsauksia 34/2013. http://www.optula.om.fi/material/attachments/optula/julkaisut/verkkokatsauksia-sarja/DzYiwy7b/parisuhdevakivalta_34.pdf Luettu 24.1.2014.
- Dobash, Rebecca Emerson & Dobash, Russell P. (toim.) (1998) *Rethinking Violence Against Women*. Thousand Oaks: Sage.
- Dobash, Rebecca Emerson & Dobash, Russell P. & Cavanagh, Kate & Lewis, Ruth (toim.) (2000) *Changing Violent Men*. Thousand Oaks: Sage.
- Edleson, Jeffrey L. (1999) Children's Witnessing of Adult Domestic Violence. *Journal of Interpersonal Violence* 14 (8), 839–870.
- Ensi- ja turvakotien liitto ry. Uskallanko lähteä riittävätkö rahat? Tietoa väkivaltaisesta liitosta eroavalle. Ensi ja turvakotien liitto ry. <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi/@Bin/3210973/uskallanko+lahtea+2010.pdf> Luettu 23.6.2014.
- Fernqvist, Stina & Näsman, Elisabet (2008) Ekonomiskt våld och barns utsatthet. Teoksessa Gunilla Dahlkild-Öhman & Maria Eriksson & Åsa Källström Cater & Elisabet Näsman (toim.) *Barns röster om våld. Att tolka och förstå*. Malmö: Gleerups, 158–177.
- Ficco, Danielle Marie (2007) *Women Stepping Out: Intersections of Welfare Policy, Work and Abuse*. Doctoral Dissertation, University of Pittsburgh.
- Fink, Arlene (2005) *Conducting Research Literature Reviews. From the Internet to Paper*. Thousand Oaks: Sage.
- Galvez, Gino & Mankowski, Eric S. & McGlade, Michael S. & Ruiz, Maria Elena & Glass, Nancy (2011) Work-related Intimate Partner Violence Among Employed Immigrants from Mexico. *Psychology of Men & Masculinity* 12 (3), 230–246.
- Green, Betty & Pearce, Irene (2002) *The Criminalization of Women: The Impact and Implications of Financial Abuse*. Townsville International Women's Conference. 3–7.7.2002. <http://www.adfvc.unsw.edu.au/Conference%20papers/TIWC/GreenBetty%20and%20Irene%20Pearce.pdf> Luettu 23.6.2014
- Grönfors, Martti (1994) Miehin kulttuuri ja väkivalta. Teoksessa Jorma Sipilä & Arto Tiihonen (toim.) *Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan*. Tampere: Vastapaino, 63–74.
- Haataja, Anita & Mikkola, Anne & Pääkkönen, Jenni (2007) Naisten ja miesten tasa-arvoistumista 1990-luvun pyönteistä eteenpäin? Teoksessa Heikki Taimio (toim.): *Taloukasvun hedelmät - kuka sai ja kuka jäi ilman?* Helsinki: Työväen Sivi-

- tyšliitto, 80–98.
- Heiskanen, Markku & Piispa, Minna (1998) Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Tilastokeskus. Oikeus 1998:12. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Helsinki: Edita.
- Huang, Chien-Chung & Postmus, Judy L. & Vikse, Juliann H. & Wang, Lih-Rong (2013) Economic Abuse, Physical Violence, and Union Formation. *Children and Youth Services Review* 35 (5), 780–786.
- Husso, Marita (2003) Parisuhdeväkivalta. Lyötyjen aika ja tila. Jyväskylä: Vastapaino.
- Isdal, Per (2000) *Meningen med volden*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Kallio, Tomi (2006) Laadullinen review-tutkimus metodina ja yhteiskuntatieteellisenä lähestymistapana. *Hallinnon tutkimus* 25 (2), 18–28.
- Keskinen, Suvi (2005) Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampere: Tampere University Press.
- Lahti, Minna (2001) Domesticated violence. The Power of the Ordinary in Everyday Finland. Research Series in Anthropology. Helsinki: Helsinki University Press.
- Lattu, Emmi (2008) Naisten tekemä väkivalta. Teoksessa Sari Näre & Suvi Ronkainen (toim.) Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 168–192.
- Lewis, Jane (2009) Work–Family Balance, Gender and Policy. Cheltenham: Edward Elgar.
- Lindqvist, Raija (2009) Parisuhdeväkivallan kohtaaminen maaseudun sosiaalityössä. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 354. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Mathisen Stylianou, Amanda & Postmus, Judy L. & McMahon, Sarah (2013) Measuring Abusive Behaviors: Is Economic Abuse a Unique Form of Abuse? *Journal of Interpersonal Violence* 28 (16), 3186–3204.
- Meyer, Silke (2010) Seeking Help to Protect the Children? The Influence of Children on Women's Decisions to Seek Help When Experiencing Intimate Partner Violence. *Journal of Family Violence* 25 (8), 713–725.
- Moe, Angela M. & Bell, Myrtle P. (2004) Abject Economics. The Effects of Battering and Violence on Women's Work and Employability. *Violence Against Women* 10 (1), 29–55.
- Niemi-Kiesiläinen, Johanna (2004) Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta. Helsinki: WSOY.
- Niemi-Kiesiläinen, Johanna & Kainulainen, Heini (2006) Perheväkivalta ja lainsäädäntö. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: Auttamisen käytäntöjä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry, 115–135.
- Notko, Marianne (2011) Väkipalvalla, vallankäyttö ja vahingoittuminen naisten perhesuhteissa. *Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research* 406. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Nyqvist, Leo (2001) Väkipalvalla parisuhde, asiakkuus ja muutos: prosessinarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Pahl, Jan (1989) *Money and Marriage*. Basingstoke: Macmillan.
- Perttu, Sirkka (1999) Perhe- ja lähisuhdeväkivalta sosiaali- ja terveydenhuollossa. Kyselytutkimus ammattityöntekijöiden toiminnasta ja työn kehittämistarpeista 1998. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.
- Piispa, Minna (2008) Väkipalvalla muodot heteroseksuaalisissa parisuhteissa. Teoksessa Sari Näre & Suvi Ronkainen (toim.) Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 106–128.
- Postmus, Judy L. & Plummer, Sara-Beth & McMahon, Sarah & Murshid, Shaanta N. & Kim, Mi Sung (2012a) Understanding Economic Abuse in the Lives of Survivors. *Journal of Interpersonal Violence* 27 (3), 411–430.
- Postmus, Judy L. & Huang, Chien-Chung & Mathisen Stylianou, Amanda (2012b) The Impact of Physical and Economic abuse on Maternal Mental health and Parenting. *Children and Youth Services Review* 34 (9), 1922–1928.
- Pyles, Loretta & Banerjee, Mahasweta M. (2010) Work Experiences of Women Survivors: Insights From the Capabilities Approach. *Affilia* 25 (1), 43–55.
- Ragusa, Angela T. (2013) Rural Australian Women's Legal Help Seeking for Inti-

- mate Partner Violence: Women Intimate Partner Violence Victim Survivors' Perceptions of Criminal Justice Support Services. *Journal of Interpersonal Violence* 28 (4), 685–717.
- Rikoslaki 19.12.1889/39.
- Romans, Sarah & Forte, Tonia & Cohen, Marsha. M. & Du Mont, Janice & Hyman, Ilene (2007) Who Is Most Risk for Intimate Partner Violence? A Canadian Population-Based Study. *Journal of Interpersonal Violence* 22 (12), 1495–1514.
- Ronkainen, Suvi (1998) Sukupuolistunut väkivalta ja sen tutkimus Suomessa – Tutkimuksen katveet valokeilassa. Naistutkimuksen raportteja 2/98. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Ronkainen, Suvi (2008) Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 73 (4), 388–401.
- Salminen, Ari (2011) Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. *Opetusjulkaisu* 62. Julkisjohtaminen 4. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Sanders, Cynthia K. & Weaver, Terri L. & Schnabel, Meg (2007) Economic Education for Battered Women an Evaluation of Outcomes. *Affilia* 22 (3), 240–254.
- Scott, Ellen K. & London, Andrew S. & Myers, Nancy A. (2002) Dangerous Dependencies: The Intersection of Welfare Reform and Domestic Violence. *Gender & Society* 16 (6), 878–897.
- Seith, Corinna (2001) Security Matters: Domestic Violence and Public Social Services. *Violence Against Women* 7 (7), 799–820.
- Sisäasiainministeriö (2012) Selvitys perhe- ja lapsensurmien taustoista vuosilta 2003–2012. *Julkaisu* 35. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
- Sonkin, Daniel Jay & Martin, Del & Walker, Lenore E. A. (1985) *The Male Batterer. A Treatment Approach*. New York: Springer.
- Suomen virallinen tilasto (2013) Poliisin tietoon tullut rikollisuus [verkkójulkaisu]. 2013/1. Katsaus poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon tulleeseen rikollisuuteen. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.tilastokeskus.fi/til/polrik/2013/polrik_2013_2014-04-02_kat_001_fi.html Luettu 5.5.2014.
- Söderholm, Anna-Lisa (2006) Hoitotilanteen erityispiirteet, kun vamman synnä on lähisuhdeväkivalta. *Suomen lääkärilehti* 35, 3443–3447.
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. Lähisuhdeväkivallan suodatin- ja kartoituslomake. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/171dbd76-39aa-4877-94af-78083ad26fc2> Luettu 23.6.2014.
- Tolman, Richard M. & Raphael, Jody (2000) A review of research on welfare and domestic violence. *Journal of Social Issues* 56 (4), 655–682.
- Työttömyysturvalaki 30.12.2002/1290.
- Törmä, Simikka & Tuokkola, Kati & Hurtig, Johanna (2013) Lähi- ja perheväkivalta romaninaisten kokemana. Avun tarpeet yhteisössä ja palvelujärjestelmässä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2013:33. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Watson, Laurel B. & Ancis, Julie R. (2013) Power and Control in the Legal System: From Marriage/Relationship to Divorce and Custody Violence Against Women 19 (2), 166–186.
- Weaver, Terri L. & Sanders, Cynthia K. & Campbell, Carole L. & Schnabel, Meg (2009) Development and Preliminary Psychometric Evaluation of the Domestic Violence-Related Financial Issues Scale (DV-FI). *Journal of Interpersonal Violence* 24 (4), 569–585.
- Weldon, S. Laurel (2002) Protest, Policy and the Problem of Violence Against Women: A Cross-National Comparison. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Whittemore, Robin & Knalf, Kathleen (2005) The Integrative Review: Updated Methodology. *Journal of Advanced Nursing* 52 (2), 546–553.
- Wilcox, Paula (2000) Lone Motherhood: the Impact on Living Standards of Leaving Violent Relationship. *Social Policy & Administration* 34 (2), 176–190.
- Wolfe, David A. & Crooks, Claire V. & Lee, Vivien & McIntyre-Smith, Alexandra & Jaffe, Peter G. (2003) The Effects of Children's Exposure to Domestic Violence: a Meta-Analysis and Critique. *Clinical Child & Family Psychology Review* 6 (3), 171–187.